

2022-06-27

Till
Socialdepartementet S2022/01621
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet, SOU 2022:11

Inledning

Hörselskadades Riksförbund (HRF) är en medlemsorganisation som tillvaratar intressen för 1,5 miljoner hörselskadade i Sverige. För en mindre andel av målgruppen är tolktjänst en livsviktig samhällstjänst som är helt avgörande för hörselskadades delaktighet i skola, arbetsliv och samhällsgemenskapen. HRF vill lämna våra yttranden till ovan nämnda betänkande.

Inledningsvis vill vi poängtera att vi är mycket positiva till de allra flesta förslagen i betänkandet. De är viktiga steg framåt för tolktjänsten och för tolkanvändarna. Vi förordar därför att regeringen skyndsamt sätter igång arbetet med att genomföra handlingsplanen för en långsiktig utveckling av tolktjänsten – samt att i genomförandet tar hänsyn till de synpunkter vi lämnar.

HRFs synpunkter på delar i betänkandet

HRF tillstyrker i stora delar betänkandets olika förslag. Vi vill särskilt lyfta fram några av förslagen och påpeka att det finns brister i andra förslag.

Utmärkt förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet (8.2)

HRF välkomnar förslagen om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet (8.2). Det är utredningens enskilt viktigaste förslag som bidrar till att öka hörselskadades möjlighet att delta i arbetslivet på lika villkor. Allra viktigast med förslaget är att tolkstöd ska kunna användas till alla situationer i arbetslivet (8.2.3) vilket täcker behovet på ett bättre sätt och gör hörselskadade mer delaktiga i arbetslivet. Det innebär också ett betydligt högre grad av självbestämmande då tolkanvändaren själv, tillsammans med sin arbetsgivare, kan bestämma hur de vill använda tolkstöd i arbetslivet. Vi tillstyrker också förslagen om att samla ansvaret för tolkstöd i arbetslivet till en aktör (8.2.1), vilket minskar gränsdragningsproblematiken och underlättar för tolkanvändaren.

Vidare tillstyrker vi att det är bra att både tillföra mer resurser och att indexera storleken på bidraget (8.2.4).

HRF vill betona att det är helt avgörande att Arbetsförmedlingen förbättrar sina administrativa rutiner för tolkstöd i arbetslivet om förslaget i betänkandet ska fungera som avsett. En principiell viktig sådan fråga är att en tolkanvändare inte ska behöva vara inskriven som arbetsökande på myndigheten för att erhålla tolkstöd i arbetslivet. Vi delar utredningens bedömning att rutinerna behöver vara så tydliga och enkla som möjligt både för tolkanvändare och arbetsgivare.

En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor (14.2)

HRF välkomnar förslaget om att inrätta en nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor (14.2). Eftersom det finns många huvudmän och olika ansvariga för tolktjänst är det naturligt att staten tar ett särskilt ansvar för samordning av gemensamma frågor för olika aktörer inom tolktjänsten. Tolktjänst är ett litet men komplext samhällsområde där det är både effektivt och viktigt för utvecklingen, styrningen och den nationella likvärdigheten av tolktjänsten att samla kunskap och kompetens i en nationell funktion. HRF är därför mycket positiva till förslaget och poängterar att det är viktigt att den nationella funktionen tilldelas erforderliga resurser. HRF har i många år drivit krav på ett nationellt samordnat ansvar och huvudmannaskap för hela tolktjänsten, vilket den här utredningen tyvärr inte haft mandat att föreslå. En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor är ett steg i rätt riktning där staten tar ett större ansvar för en sammanhållen och kunskapsstyrd utveckling av tolktjänsten. Vidare delar vi utredningens bedömning att Myndigheten för delaktighet kan vara rätt myndighet för den nationella funktionen.

Regionerna har under lång tid försökt skapa gemensamma lösningar för tolktjänsten utan att lyckats. Bland annat fick Västra Götalandsregionen statliga pengar 2016 för att tillsammans med andra regioner utreda möjligheterna för en nationell distanstolkningsfunktion utan resultat. Och den regiongemensamma beställningsportal för tolktjänst, som flera regioner arbetat med i över sex år, är fortfarande inte en gemensam lösning. HRF välkomnar därför att den nationella funktionen involveras i att hitta lösningar på dessa viktiga frågor.

HRF vill, utöver vad utredningen föreslår, att den nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor även ska ha ett ansvar att ta fram vägledande riktlinjer för prioriteringar enligt förslaget som beskrivs i 7.4.3. Vi delar inte utredningens bedömning att regionerna klarar av att gemensamt skapa den typen av gemensamma lösningar utifrån regionernas olika förutsättningar för att bedriva tolktjänst. Tvärtom finns det som vi visat ovan flera exempel på regionerna misslyckats med att skapa gemensamma lösningar på området.

Obokad skrivtolkning på distans – viktigt för hörselskadade (10.3)

HRF tillstyrker förslaget om att Post- och telestyrelsen (PTS) ska analysera behovet av en obokad distanstolkningsfunktion med skrivtolk och möjligheterna att tillhandahålla en sådan funktion på nationell nivå. Det är viktigt att tjänsten inte begränsas till de samtalsförmedlande tjänster som PTS har ansvar för idag. Obokad skrivtolkning måste

fungera flexibelt i så många olika sammanhang som möjligt, till exempel i olika digitala mötesplattformar och e-tjänster.

HRF välkomnar även förtydligandet om att obokad teckenspråkstolkning på distans ska vara en del av Post- och telestyrelsens (PTS) uppdrag (10.2).

Det behövs lösningar för distanstolkning (10.4)

HRF tillstyrker förslaget om att flera aktörer gemensamt får i uppdrag att göra en förstudie om hur en regiongemensam distanstolkningsfunktion kan organiseras, regleras och finansieras. Det har varit tydligt inte minst under coronapandemin hur olika förutsättningar det varit i olika regioner för distanstolkning – inte minst när det gäller skrivtolkning. HRF vill göra ett medskick att det är viktigt att användarperspektivet vägs in när det gäller utformningen av en sådan tjänst. Utredningen har i sitt resonemang haft stort fokus på utförarperspektivet. En tjänst för distanstolkning behöver vara enkel att använda, enkel att beställa samt ge användaren möjlighet att påverka hur text eller bild presenteras. Bland annat behöver det vara möjligt att visa både skriv- och teckenspråkstolkning i olika digitala mötesplattformar och e-tjänster.

Regionernas ansvar regleras i ny lag om tolktjänst

HRF är positiva till att bryta ut frågor om tolktjänst från hälso- och sjukvårdslagen och skapa en lag om tolktjänst som mer har ett tillgänglighets- och språkperspektiv snarare än sjukvårdsperspektiv. Vi är också positiva till flera av de förstärkningar som gjorts i skrivningarna bland annat att tolktjänst för vardagstolkning så långt som möjligt ska genomföras i samråd med den enskilde (7.4.1) samt att regionerna får en utökad serviceskyldighet mot tolkanvändaren att samordna tolktjänst (7.5). Generellt delar vi utredningens bedömning att förslagen om ny lag om tolktjänst i kombination med förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet kommer att minska gränsdragningsproblemen och underlätta för tolkanvändarna.

Utredningens förslag om en formaliserad process för klagomålshantering och tillsyn (7.9) kan innebära en viss förstärkning mot hur tolktjänst hanteras inom hälso- och sjukvårdslagen idag. HRF önskar att hanteringen av klagomål belyses särskilt i den uppföljning som ska göras efter tre år, enligt den föreslagna handlingsplanen.

HRF tillstyrker förslaget om att det i den nya lagen ska tydliggöras att ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet och delar utredningens bedömning att det råder samstämmighet kring att ledsagning ingår som ett av tre delmoment vid dövblindtolkning (7.4.2). Vi ställer oss dock avvisande till den del av förslaget som begränsar momentet ledsagning vid dövblindtolkning genom att endast föreslå viss ledsagning vid dövblindtolkning. Denna begränsning skulle vidmakthålla de utmaningar för tolkanvändare och de gränsdragningsproblem mellan huvudmän som beskrivs i 5.2.3 och 5.3.2 och det finns inte heller några data som påvisar att detta skulle vara mer kostnadseffektivt för det offentliga totalt. Vi delar utredningens syn att stödet vid förflyttning vid dövblindtolkning dessutom är kvalificerat genom att det innehåller momenten syntolkning och tolkning av vad som sägs och på så sätt skiljer sig från andra ledsagarinsatser. Mot den bakgrunden avstyrker vi att denna begränsning skrivs in i kommande lagstiftning.

HRF delar inte utredningens bedömning om att lagen om tolktjänst inte kräver reglering för behandling av personuppgifter (7.11). Vi är oroliga för att känsliga uppgifter om tolkanvändarnas funktionsnedsättning kan komma att behandlas felaktigt. HRF hänvisar till yttrande från Integritetsskyddsmyndigheten¹.

Ansvars- och finansieringsprincipen är inte tillämplig på tolktjänst (6.2.3)

HRF motsätter sig kraftigt utredningens analys och slutsats om tillämpningen av ansvars- och finansieringsprincipen när det gäller tolktjänst. Eftersom det saknas fakta och statistik om i vilken utsträckning ansvars- och finansieringsprincipen tillämpas inom tolktjänst går det inte att säga att principen är grundläggande för en långsiktig och hållbar utveckling av tolktjänsten. Den mest logiska slutsatsen utredningen borde dragit utifrån de fakta de presenterat är att kompletterande lösningar är framgångsrikt för en hållbar utveckling av tolktjänsten. Utredningen har dessutom förtjänstfullt också föreslagit fler kompletterande lösningar, till exempel tolkstöd i arbetslivet, med just hållbarhet som argument. I övrigt stödjer HRF det särskilda yttrandet till utredningen av expert Isabella Hagnell Westermark i den del som handlar om ansvars- och finansieringsprincipen². HRF menar därför att ansvars- och finansieringsprincipen inte är tillämplig på tolktjänst.

Finansieringen är inget hinder för genomförande av handlingsplanen (15.7.2)

HRF delar utredningens bedömning om att det är viktigt med en långsiktig och hållbar finansiering av tolktjänsten. Utredningens viktigaste förslag om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet föreslås finansieras inom Arbetsförmedlingens anslag 1.4 *Lönebidrag och Samhall mm* och att motsvarande medel som föreslås tillförs det anslaget för att motverka risker för undanträngningseffekter.

HRF delar den bedömningen som utredningen gör om att det är ett klokt sätt att finansiera ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet. Vi ifrågasätter dock att risken för undanträngningseffekter skulle vara särskilt stor. Det saknas argument för det. Tvärtom, precis som utredningen noterat, har det finansiella utrymmet i anslag 1:4 varit betydligt större än vad förslaget om tolktjänst i arbetslivet beräknas kosta (0,3-0,4 miljarder per år). Källa: Arbetsförmedlingens årsredovisning 2017-2021:

2017	1,2 miljarder
2018	0,8 miljarder
2019	- 0,3 miljarder
2020	1,1 miljarder
2021	1,3 miljarder

HRFs samlade bedömning är att det går att genomföra förslaget om ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet oavsett om det krävs förstärkt anslag eller ej. Vi föreslår därför regeringen att:

¹ Yttrande från [Integritetsskyddsmyndigheten](#) 2022-06-20

² [SOU 2022:11](#), s 488 f.

1. I första hand genomföra förslaget enligt betänkandet
2. I andra hand genomföra förslaget inom befintlig ram genom Arbetsförmedlingens anslag 1:4, samt att utvärdera finansieringen i den av utredningen föreslagna uppföljning av handlingsplanen som ska göras efter tre år.

Avslutning

Sammanfattningsvis är de allra flesta förslagen i betänkandet ett stort steg i rätt riktning för en positiv utveckling av tolktjänsten och för att öka hörselskadades delaktighet i samhället. Det som krävs nu är handling. De senaste 15 åren har flera utredningar och initiativ tagits för att reformera tolktjänsten, utan att nödvändiga politiska beslut har fattats. Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt sätta igång arbetet med att genomföra förslagen i betänkandet utifrån de synpunkter som vi lämnat i vårt yttrande.

Vänliga hälsningar

Mattias Lundekvam
förbundsordförande, HRF